

УДК: 378:615]-047.22

DOI: 10.14739/2409-2932.2017.1.93455

І. М. Алексєєва

Компетентності: категоріальний апарат вищої фармацевтичної освіти

Запорізький державний медичний університет, Україна

Незважаючи на всю інституціональну значущість у законодавстві про вищу освіту правової категорії «кваліфікація» як результат офіційного оцінювання та визнання освіти, слід також відзначити, що її артикуляція в Законі України «Про вищу освіту» не є кінцевою/вичерпною, а відсильною.

Мета роботи – вивчення змісту цієї категорії, а також (для її повного, глибокого розуміння) з'ясування додаткових тлумачень поняття компетентності, яким у загальному вигляді позначено зміст кваліфікації (ст. 1, п. 1, п/п 12) [1].

Матеріали та методи. Для досягнення мети дослідження використовували такі основні методи як бібліографічний, лінгвістичний, змістовно-правовий і порівняльно-правовий. Зокрема, проаналізовано стан нормативно-правового визначення поняття «компетентності» сучасного фахівця та її роль у вищій освіті й обґрунтовано, що взагалі дефініція «компетентність» – це інтегрована готовність/здатність фахівця до цілісної діяльності з вирішення практичних завдань відповідного кваліфікаційного рівня (у роботі, освіті або особистісному розвитку).

Результати. Під час дослідження додатково доведено важливість з'ясування сутності та змісту компетентності як критерію якості освіти для підготовки майбутніх медичних і фармацевтичних працівників. Підкреслено, що загальні енциклопедичні джерела та національні нормативно-правові акти й міжнародні офіційні документи містять трактування дефініцій «компетентність/компетентність/компетентності/компетентний» у двох площинах, а саме: професійній, як коло повноважень (прав та обов'язків) юридичних і фізичних осіб, та академічній/освітній, як наявність знань, досвіду в будь-якій галузі, обізнаності з чим-небудь. Це свідчить про інтегральний характер цього критерію якості освіти, котрий характеризує співвідношення між кваліфікаційним рівнем, що здобутий відповідно до стандартів вищої освіти, та конкурентоспроможністю.

Висновки. Під час дослідження доведено, що компетентність (компетентності) є центральним елементом дефініції «кваліфікація», що визначає її зміст: формальні критерії (знання, вміння, практичні навички, способи мислення, професійні, світоглядні та громадянські якості, морально-етичні цінності), котрі покладені в основу оцінювання рівня підготовленості, ступеня придатності випускника вищого навчального закладу, зокрема медичного або фармацевтичного, до певного виду роботи за спеціальністю або подальшого навчання чи особистісного розвитку.

Ключові слова: фармацевтична освіта, професійна компетентність.

Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2017. – Т. 10, № 1(23). – С. 112–115

Компетентности: категориальный аппарат высшего фармацевтического образования

И. Н. Алексеева

Несмотря на всю институциональную значимость в законодательстве о высшем образовании правовой категории «квалификация» как результата официального оценивания и признания образования, следует также отметить, что её артикуляция в Законе Украины «О высшем образовании» является не конечной/исчерпывающей, а отсылочной.

Цель работы – изучение содержания этой категории, а также (для её полного, глубокого понимания) выяснение дополнительных толкований понятия «компетентности», которым в общем виде обозначено содержание квалификации.

Материалы и методы. Для достижения поставленной цели исследования использовались следующие основные методы: библиографический, лингвистический, содержательно-правовой и сравнительно-правовой. В частности, проанализировано состояние нормативно-правового определения понятия «компетентности» современного специалиста и их роль в высшем образовании и обосновано, что вообще дефиниция «компетентность» – это интегрированная готовность/способность специалиста к целостной деятельности по решению практических задач соответствующего квалификационного уровня (в работе, образовании или личностном развитии).

Результаты. В ходе исследования дополнительно доказана важность выяснения сущности и содержания компетентности как критерия качества образования для подготовки будущих медицинских и фармацевтических работников. Подчёркнуто, что общие энциклопедические источники и национальные нормативно-правовые акты и международные официальные документы содержат трактовки дефиниций «компетентность/компетентности/компетентный» в двух плоскостях, а именно: профессиональной, как круг полномочий (прав и обязанностей) юридических и физических лиц, и академической/образовательной, как наличие знаний, опыта, любой осведомлённости о чём-нибудь. Это свидетельствует об интегральном характере этого критерия качества образования, характеризующего соотношение между квалификационным уровнем, полученным в соответствии со стандартами высшего образования, и конкурентоспособностью.

Выводы. В ходе исследования доказано, что компетентность (компетентности) является центральным элементом дефиниции «квалификация», что определяет её содержание: формальные критерии (знания, умения, практические навыки, способ мышления, профессиональные, мировоззренческие и гражданские качества, морально-этические ценности), положенные в основу оценки уровня подготовленности, степени пригодности выпускника высшего учебного заведения (в том числе медицинского или фармацевтического) к определённому виду работы по специальности или дальнейшему обучению, или личностному развитию.

Ключевые слова: фармацевтическое образование, профессиональная компетентность.

Актуальные вопросы фармацевтической и медицинской науки и практики. – 2017. – Т. 10, № 1(23). – С. 112–115

Competence: the categorical apparatus of higher pharmaceutical education

I. M. Alyeksyeyeva

Despite the institutional importance of the law on higher education legal category of “qualification”, as a result of a formal assessment and recognition of education, it should be also noted that in its articulation of the Law of Ukraine “On higher education” is not the ultimate/exhaustive, and referential.

Purpose – to study the content of this category, as well as for its full and deep understanding, and also the elucidation of additional interpretations of the concept of competence, which generally indicates the content of the qualification.

Materials and methods. To achieve the purpose of the study, the following basic methods have been used: bibliographic, linguistic, legal and content-rather-legal. In particular, the regulatory definition of “competence” of the modern professional and their role in higher education have been analyzed, and it has been proved that general definition of competence – is an integrated readiness/professional capacity for holistic efforts to solve practical problems of the corresponding qualification level (in the work, education or personal development).

Results. The study is further proof of the importance of finding the essence and content of competence as a criterion of quality education for the training of future medical and pharmaceutical workers. It was emphasized that the general encyclopedic sources and national regulations and international official documents contain the interpretation of the definitions of “competence/competence/competence/competent” in two planes, namely professional, like a circle of powers (rights and obligations), legal entities and individuals; and the academic/educational, as the availability of knowledge and experience to anyone, with anything awareness.

Conclusions. The study proved that the competence is a central element of the definition of “qualification” that determines its contents – formal criteria (knowledge, abilities, skills, ways of thinking, professional, philosophical and civic qualities, moral and ethical values), put the basis for assessing the level of preparedness, fitness degree graduate institution of higher education (including medical or pharmaceutical) to a certain type of professional work or further training or personal development.

Key words: education, pharmacy, professional competence.

Current issues in pharmacy and medicine: science and practice 2017; 10 (1), 112–115

Незважаючи на всю інституціональну значущість у законодавстві про вищу освіту правової категорії «кваліфікація» як результату офіційного оцінювання та визнання освіти, слід також відзначити, що її артикуляція в Законі України «Про вищу освіту» є не кінцевою/вичерпною, а відсильною, бо для її повного, глибокого розуміння потребується додаткове тлумачення поняття компетентності, яким у загальному вигляді позначено зміст кваліфікації.

Мета роботи

Науково-аналітичне дослідження за національним законодавством і міжнародними актами з вищої освіти поняття «компетентності», що є змістом кваліфікації та результатом освіти/навчання.

Матеріали і методи дослідження

Дослідження базувалось на аналізі банку нормативно-правових актів Верховної Ради України «Законодавство України», міжнародних актів з питань Болонського процесу й енциклопедичних джерел.

Методи дослідження – бібліографічний, лінгвістичний, змістовно-правовий та порівняльно-правовий.

Результати та їх обговорення

Як убачається, у Законі термін «компетентності» застосований, крім раніше аналізованих базових понять «вища освіта» (ст. 1, п. 1, п/п 5) та «кваліфікація» (ст. 1, п. 1, п/п 12), в артикуляції інших понять, зокрема:

– результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що набуті особою в процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмами, котрі можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти (ст. 1, п. 1, п/п 19);

якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що показує її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти (ст. 1, п. 1, п/п 23) [1].

Наприклад, деякі енциклопедичні визначення поняття «компетенція/компетентність/компетентності»:

– компетенція (лат. *competentia* – відповідність, узгодженість, від *competere* – взаємно прагнути, відповідати, підходити) – сукупність встановлених в офіційній – юридичній чи неюридичній – формі прав та обов’язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу або посадової особи ухвалювати обов’язкові до виконання рішення, організовувати та контролювати їхнє виконання, вживати у необхідних випадках заходи відповідальності тощо [2];

– компетенція (от лат. *compeo* – досягаю; відповідаю, підхожу) – 1) коло повноважень, що надані законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; 2) знання, досвід у тій чи іншій галузі [3];

– компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [4];

– компетентність/компетентності – властивість за знанням «компетентний» [4];

– компетентний – 1) той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі; з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; 2) який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 3) який має певні повноваження; повноправний, повновладний [4];

Визначення поняття «компетентність» за національним законодавством та іншими офіційними актами:

компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, котра визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність та є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (ст. 1, п. 1, п/п 13, Закон) [1];

– компетентність – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виявляється через знання, розуміння, вміння, цінності, інші особисті якості (Національна рамка кваліфікацій) [5];

– компетентність – необхідні обсяг і рівень знань і досвіду у певному виді діяльності (Галузевий стандарт освіти з напрямку «Туризм») [6];

– компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, котра складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці (Державний стандарт початкової загальної освіти) [7];

– компетентність – результат навчання на певному рівні вищої освіти військового фахівця, інтегральний показник якості його підготовки, що характеризується ступенем здатності (готовності) до застосування сформованих знань, умінь, навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, постійного самовдосконалення під час виконання ним службових функцій у звичайних та екстремальних умовах на посаді за призначенням («Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України...») [8];

– компетентності – знання, розуміння, вміння, цінності, інші особисті якості, які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання (Національна рамка кваліфікацій) [5].

У міжнародних офіційних актах артикуляція цього ж поняття має такий зміст:

– компетентність – доведена здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здібності для праці або навчання в відповідній ситуації чи професійного та особистісного розвитку (Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж усього життя – EQF LLL) [9].

Як убачається, загальні енциклопедичні джерела та національні нормативно-правові акти й міжнародні офіційні документи містять трактування дефініцій «компетенція/компетентність/компетентності/компетентний» у двох площинах, а саме: професійній, як коло повноважень (прав та обов'язків) юридичних і фізичних осіб, та академічній/освітній, як наявність знань, досвіду в будь-якій галузі, обізнаності з чим-небудь.

Щодо окремих аспектів артикуляції дефініцій, котрі проаналізовані у цій статті, вважаємо дещо некоректним, на нашу думку, застосування в них такого кваліфікуючого елемента як «досвід», котрий є в Галузевому стандарті освіти з напрямку «Туризм» і Державному стандарті початкової загальної освіти. У цих випадках доцільно було б указати «навички», зважаючи на вік і статус осіб, яких це стосується.

Поряд з тим, вважаємо, що найточніше (у стислій формі) відбито суть «компетентності» в дефініції Державного стандарту початкової загальної освіти: «інтегрована здатність особистості» цілісно реалізовувати на практиці набуті у процесі навчання знання, досвід, цінності та ставлення. Саме таке бачення доцільно б імплементувати в інші офіційні документи, бо орієнтує на нові для національної освіти прин-

ципи навчального процесу: 1) міждисциплінарні зв'язки; 2) комплексну здатність особи, яка навчається, до практичного вирішення окреслених завдань, а не простої суми знань.

Також заслуговує на увагу визначення «інтегральний показник якості підготовки», що застосований у дефініції «Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України», як співвідношення між якістю освіти та конкурентоспроможністю.

Якщо опустити певні відмінності у стилістиці та побудові дефініцій «компетенція/компетентність/компетентності» за різними національними та міжнародними нормативними/офіційними джерелами, то підійшли до висновку, що їхня сутність полягає в такому:

– це – інтегрована готовність/здатність фахівця до цілісної діяльності з вирішення практичних завдань відповідного кваліфікаційного рівня (у роботі, освіті або особистісному розвитку);

– основана на комбінованих знаннях, уміннях, навичках та інших ознаках, способах мислення, громадянських цінностях та особистісних якостях, що сформовані в результаті освіти/навчання на певному рівні;

– це – інтегральний показник якості освіти/навчання, що характеризує співвідношення між отриманим кваліфікаційним рівнем та конкурентоспроможністю.

Висновки

1. Компетентність/компетентності є центральним елементом дефініції «кваліфікація», що визначає її зміст: формальні критерії (знання, вміння, практичні навички, способи мислення, професійні, світоглядні та громадянські якості, морально-етичні цінності), котрі покладені в основу оцінювання рівня підготовленості, ступеня придатності випускника вищого навчального закладу до певного виду роботи за спеціальністю або подальшого навчання чи особистісного розвитку.

2. Одночасно компетентність є інтегральним показником якості освіти, котрий характеризує співвідношення між кваліфікаційним рівнем, що здобутий відповідно до стандартів вищої освіти, та конкурентоспроможністю.

Перспективи подальших досліджень. Дефініцію «компетентність» (у контексті вищої освіти) пропонується:

1. Доповнити визначенням «інтегрована здатність особистості», що слугувало б нормативною основою для єдиного, одночасного впровадження міждисциплінарних зв'язків в організацію навчального процесу. Це, вважаємо, стало б одним з основоположних чинників формування різнобічно підготовленого фахівця, який здатен самостійно ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях. Саме такою є одна з базових кваліфікаційних вимог Європейських стандартів вищої освіти, що покликана забезпечити належну конкурентоспроможність фахівця на міжнародному ринку праці.

2. Уніфікувати на підставі дефініції Закону України «Про вищу освіту», що усунуло б міжрівневі та міжгалузеві неоднозначності в розумінні, трактуванні та застосуванні цієї дефініції.

Список літератури

- [1] Про вищу освіту. Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – №37–38. – Ст. 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Find>.
- [2] Великий енциклопедичний юридичний словник / гол. ред. Ю.С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2007. – С. 373.
- [3] Советский энциклопедический словарь, издание четвертое, исправленное и дополненное / гл. ред. А.М. Прохоров. – М. : Советская Энциклопедия, 1989. – С. 621.
- [4] Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – С. 445.
- [5] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. №1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
- [6] Наказ МОН України «Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 “Туризм”» від 14.06.2004 р. №476. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04>.
- [7] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 20.04.2011 р. №462 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-п>.
- [8] Наказ Міноборони України «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» від 20.07.2015 р. №346 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>.
- [9] Recommendation of the European parliament and of the council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2008/C 111/01) // 6.5.2008 EN Official Journal of the European Union C 111/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecvet-team.eu/en/system/files/documents/2874/eqf-recommendation.pdf>.
- [1] Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року №1556-VII [Law of Ukraine On Higher Education. 2014, July, 1, №1556-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 37–38, 2004. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Find> [in Ukrainian].
- [2] Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.). (2007). *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk [Great Encyclopedic Dictionary of Law]*. Kyiv: Yurydychna dumka [in Ukrainian].
- [3] Prokhorov, A. M. (Ed.). (1989). *Sovetskij e'nciklopedicheskij slova' r; izdanie chetvertoe, ispravlennoe i dopolnennoe [Soviet Encyclopedic Dictionary, fourth edition, revised and enlarged]*. Moscow: Soveckaya e'nciklopediya [in Russian].
- [4] Busel, V. T. (Ed.). (2001). *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of Modern Ukrainian]*. Kyiv ; Irpin: Perun [in Ukrainian].
- [5] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii» vid 23 lystopada 2011 roku №1341 [Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the National Qualifications Framework. 2011, November, 23, №1341]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main> [in Ukrainian].
- [6] Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia skladovykh haluzevykh standartiv vyshchoi osvity z napriamu 0504 “Turizm”» vid 14 chervnia 2004 roku №476 [Order of Ministry of Education and Science of Ukraine «On Approval of the components industry standards of higher education in the direction 0504 “Hiking”». 2004, June 14, №476]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04>. [in Ukrainian].
- [7] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoї zahalnoi osvity» vid 2 kvitnia 2011 roku №462 [Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the State standard of primary education. 2011, April, 2, №462]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-п> [in Ukrainian].
- [8] Nakaz Minoborony Ukrainy «Pro zatverdzhennia polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesy u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva oborony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy» vid 20 lypnia 2015 roku №346 [Order of the Ministry of Defense of Ukraine On Approval of the features of the educational process in the higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military training units of higher educational institutions of Ukraine. 2015, Juli, 20, №346]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15> [in Ukrainian].
- [9] Recommendation of the European parliament and of the council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2008/C 111/01) // 6.5.2008 EN Official Journal of the European Union C 111/1. Retrieved from: <http://www.ecvet-team.eu/en/system/files/documents/2874/eqf-recommendation.pdf>.

Відомості про автора:

Алексеева І. М., канд. фарм. наук, доцент каф. управління й економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства, Запорізький державний медичний університет, Україна.

Сведения об авторе:

Алексеева И. Н., канд. фарм. наук, доцент каф. управления и экономики фармации, медицинского и фармацевтического правоведения, Запорожский государственный медицинский университет, Украина.

Information about the author:

Alyeksyeyeva I. M., Ph.D., Associate Professor, Department of Management and Pharmacy Economics, Medical and Pharmaceutical Commodity Research, Zaporizhzhia State Medical University, Ukraine.

E-mail: zapgur@ukr.net.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of Interest: author has no conflict of interest to declare.

Надійшло до редакції / Received: 15.09.2016

Після доопрацювання / Revised: 24.10.2016

Прийнято до друку / Accepted: 27.11.2016